

Tomasz Drożyński¹
Papieski Uniwersytet Gregoriański w Rzymie
<https://orcid.org/0000-0002-0960-3954>

Oblicza wspólnoty Kościoła w czasie pandemii COVID-19

Wprowadzenie

Ludzie (po)nowocześni uważają Kościół za archaiczny relikwiarz przeszłości. Dla niewierzących to skostniała skleryzowana instytucja, nieprzystająca do realiów XXI wieku. Jeszcze inni widzą w niej religijno-usługowy punkt obsługi klienta albo instytucję czysto charytatywną. Wierzący widzą w Kościele, jak to precyzyjnie określił Benedykt XVI, „wspólnotę grzeszników, potrzebujących miłości Boga”². Wspólnota Kościoła to nie anonimowy tłum. „Łaciński termin określający wspólnotę *communitas* nawet swoją etymologią wskazuje na wspólne pełnienie zadań: cum – razem z, wspólnie oraz *munus* – zadanie, posługa”³. Wspólnota uczniów Jezusa „jest nadzieją dla świata pozbawionego twarzy”⁴.

Co dokładnie rozumieć można pod pojęciem „wspólnoty Kościoła”? To wspólnota rozumiana jako „zwołanie Pana” (gr. *Kyriake ekklesia*). Jak uczy kard. Robert Bellarmin, to „zgrupowanie ludzi związanych ze sobą wyznaniem tej samej wiary chrześcijańskiej, udziałem w tych samych sakramentach pod kierownictwem prawowitych pasterzy, a w szczególności jedyne na ziemi wikariusza Chrystusa – biskupa rzymskiego”⁵. W myśl *Vaticanum II* to

¹ Tomasz Drożyński – kapłan rzymskokatolicki, doktorant na Wydziale Filozofii Papieskiego Uniwersytetu Gregoriańskiego w Rzymie, e-mail: xtomaszd@gmail.com.

² Benedykt XVI, *Homilia w uroczystość Św. Apostołów Piotra i Pawła 2012*, http://www.vatican.va/content/benedict-xvi/pl/homilies/2012/documents/hf_benxvi_hom_20120629_pallio.html [29.04.2020].

³ J. Salij, *Dlaczego Kościół jest wspólnotą?*, https://opoka.org.pl/biblioteka/T/TD/dlaczego_kocham/k_wspolnota.html [29.04.2020].

⁴ P. Legutko, *Kościół, czyli wspólnota*, <https://deon.pl/wiara/duchowosc/kosciol-czyli-wspolnota,317625> [07.07.2020].

⁵ R. Bellarmine, *De Controversiis Christianae Fidei*, vol. II, Naples 1857, p. 74. Por. A. Skowronek, *Soborowa wizja Kościoła*, „Collectanea Theologica” 37/1 (1967), s. 6-23.

„znak i narzędzie wewnętrznego zjednoczenia z Bogiem i jedności całego rodzaju ludzkiego (powszechny sakrament zbawienia)”⁶.

1. Papiestwo czasów pandemii

Od II niedzieli Wielkiego Postu Biblioteka Pałacu Apostolskiego staje się dla Biskupa Rzymu miejscem spotkań z wiernymi za pośrednictwem radio, telewizji i Internetu. Franciszek, „zamknięty w klatce”, przez modlitwę jest blisko osób cierpiących z powodu epidemii koronawirusa i wszystkich, którzy się nimi opiekują⁷. Wymowny pozostaje gest błogosławienia pustego Placu św. Piotra z okna Pałacu Apostolskiego. Jak zaznaczają włoscy komentatorzy, to „symboliczny gest, by przywrócić nadzieję mimo koronawirusa”⁸.

Styl pontyfikatu Franciszka postrzega się przede wszystkim przez jego zakaskujące nieszablonowe gesty, których nie zabrakło w czasie pandemii koronawirusa: nawiedzenie Bazyliki *Santa Maria Maggiore*, pielgrzymka pustą ulicą *Via del Corso*, nawiedzenie kościoła *San Marcello al Corso* i modlitwa przy drewnianym krucyfiksie z XV wieku. Na uznanie zasługują gesty miłosierdzia: przekazanie 100 tys. dolarów diecezji Hongkong, ofiarowanie 30 respiratorów dla miejsc najbardziej dotkniętych epidemią. Na koniec inne dwa gesty Franciszka. Papież ogląda telewizję i dzwoni do nadawanego na żywo programu włoskiej telewizji RAI *A sua immagine* [Na jego obraz], zapewniając wszystkim, że jest blisko tych, którzy „ukrzyżowani” zostali przez pandemię. Franciszek wspomina o lekarzach, pielęgniarkach, siostrach zakonnych, kapłanach, którzy na koronawirusowym froncie zmarli jak żołnierze⁹. Inny gest: Franciszek pisze list do rosyjskiej śpiewaczki operowej Swietłany Kasjan, przebywającej w jednym z moskiewskich szpitali z podejrzeniem zarażenia się koronawirusem i zapewnia ją o swojej modlitwie.

Do historii przejdzie wieczorna piątkowa modlitwa papieża na pustym placu św. Piotra, bo nigdy wcześniej takiego momentu nie widziano. Papież sam, bez wiernych i gapiów. Tylko odgłos deszczu przerywa ogłuszającą ciszę. Przy wej-

⁶ Sobór Watykański II, *Konstytucja dogmatyczna o Kościele „Lumen Gentium”*, Rzym 1965, pkt 1.

⁷ Zob. Franciszek, *Rozważanie przed modlitwą „Anioł Pański” 8 marca 2020 r.*, http://www.vatican.va/content/francesco/pl/angelus/2020/documents/papa-francesco_angelus_20200308.html [20.04.2020].

⁸ Por. *Coronavirus, Papa Francesco benedice Roma su una piazza San Pietro vuota*, <https://www.ilfaroonline.it/2020/03/15/coronavirus-papa-francesco-benedice-roma-su-una-piazza-san-pietro-vuota/326313/> [20.04.2020].

⁹ Zob. A. Calvini, *Papa Francesco telefona in diretta a A Sua Immagine*, <https://www.avvenire.it/agora/pagine/a-sua-immagine-le-voci-di-medici-infermieri-e-camionisti-per-la-via-crucis> [20.04.2020].

ściu do bazyliki ustawiono z jednej strony krucyfiks z kościoła *San Marcello al Corso*, z drugiej zaś ikonę *Salus populi Romani*. Franciszek idzie powoli z głową schyloną w dół, widać wyraźnie jego zasmuconą twarz. W kontekście czasu pandemii odczytano Ewangelię opowiadającą o burzy na jeziorze (Mk 4,35-41). Papież głosem złamanym przez emocje zdaje się mówić jakby w pustkę. Choć nie ma nikogo, on przemawia do całego świata zjednoczonego w tej chwili przez media we wspólnej modlitwie. Komentując fragment Ewangelii mówi, że jesteśmy w podobnej sytuacji jak uczniowie. Wzywa do rachunku sumienia i wejścia na drogę nawrócenia.

W wywiadzie udzielonym brytyjskiemu tygodnikowi katolickiemu *The Tablet* Franciszek zdradził, jak przeżywa czas pandemii w Watykanie: „Więcej się modlę, gdyż czuję, że powinienem. I myślę o ludziach. To właśnie mnie zajmuje: ludzie. Myślenie o nich jest dla mnie ukojeniem, pomaga mi, sprawia, że przestaję martwić się o siebie (...). Myślę o mojej odpowiedzialności teraz i o tym, co przyjdzie w przyszłości. Jaka będzie w przyszłości moja posługa jako biskupa Rzymu i głowy Kościoła? Ta przyszłość już zaczęła się nam objawiać jako bolesna i tragiczna”¹⁰.

Po Wielkanocy Franciszek zaskoczył swoim listem skierowanym do wszystkich ludzi, który został opublikowany w hiszpańskim magazynie *Vida Nueva*. Tekst medytacji natchniony wielkanocną radością został napisany odręcznie przez papieża. Być może jest to proroczy tekst, który pobudzić ma do życia w czasach pokoronawirusowej pandemii¹¹.

2. Wspólnota pustych kościołów a *Kyriake ekklesia*

Postępująca pandemia wymogła na całych społecznościach ograniczenie do minimum zgromadzeń o charakterze publicznym. Dotyczy to także przestrzeni życia religijnego. Stopniowo dochodziliśmy do całkowitej społecznej izolacji. Katolicka hierarchia w Europie z łatwością dostosowała się do decyzji rządów. Najwcześniej taka sytuacja miała miejsce we Włoszech, co odebrane zostało jako wysoce restrykcyjne ograniczenie wolności religijnej¹². W Polsce ograniczono liczbę uczestników liturgii do 50 uczestników, a potem do 5 osób, potem jeszcze w przeliczeniu na metr kwadratowy. W Niemczech poszczególne landy reagowały różnie, krok po kroku wprowadzono absolutny zakaz zgromadzeń

¹⁰ A. Ivereigh, *Pope Francis says pandemic can be a 'place of conversion'*, <https://www.thetablet.co.uk/features/2/17845/pope-francis-says-pandemic-can-be-a-place-of-conversion> [23.04.2020].

¹¹ Zob. Francisco, *Un plan para resucitar*, Rev. Vida Nueva (Madrid), N° 3.174, s. 6-11.

¹² Por. A. Melloni, *Una comunità che prega non è una folla*, „La Repubblica” (02.03.2020), s. 29.

publicznych, także tych w kościele. Zgromadzenia publiczne musiały spełniać rygorystyczne kryteria określone przez Instytut Roberta Kocho. Surowe przepisy zostały zaakceptowane przez władze kościelne w diecezjach i obowiązują wszystkich wiernych parafii niemieckich i obcojęzycznych.

Ludzie wierzący pozbawieni zostali nagle fizycznego dostępu do swoich lokalnych świątyń. Biskupi w poszczególnych diecezjach, pod określonymi warunkami, udzielili wiernym dyspensy od udziału w niedzielnej Mszy świętej. Bolesnym doświadczeniem było przeżywanie świąt Wielkanocy bez możliwości fizycznego udziału w celebracji Mszy św. i przyjęcia Komunii świętej. Wielu z wiernych po raz pierwszy w swoim życiu nie było na Mszy w dzień Zmarłych.

W przestrzeni publicznej nie brakowało opinii krytycznych na temat poślizgnięcia władz kościelnych. Krytycy wskazywali, że nawet w czasie wojny czy dyktatu komunistycznych władz nie posunięto się do tak rygorystycznych rozwiązań. W dyskursie pojawiła się skądinąd logiczna próba wyjaśnienia: jaka jest różnica między garstką ludzi gromadzących się w kościele, trzymających się bezpiecznie z dala od siebie, a grupami spotykającymi się w sklepach czy jadących autobusem? Jeszcze inni debatowali nad właściwościami poświęconej wody w kropielnicach czy „niegodnym” przyjmowaniem Komunii św. na rękę. W amerykańskim *The New York Times* włoski dziennikarz Mattia Ferraresi prowokuje artykułem *God vs. Coronavirus* [Bóg kontra Koronawirus]: „Woda święcona nie jest środkiem do higieny rąk, a modlitwa nie jest szczepionką”¹³.

Decyzja o zamknięciu kościołów dla osób wierzących była bardzo bolesnym doświadczeniem. Wiara przecież jest nie tylko podstawowym źródłem duchowego uzdrowienia, ale także jest lekarstwem na rozpacz, nadaje sens życiu. Najbardziej boli to, że w niektórych kościołach życie zamarło zupełnie, bo potraktowano czas pandemii jako niespodziewany, dodatkowy w roku urlop, do tego jeszcze dość trudno znoszony. W większości jednak wspólnot znaleziono nowe sposoby, zainwestowano w kreatywność duszpasterzy i wiernych – w tych kościołach życie tętni.

Zamknięcie kościołów ze względów sanitarno-epidemiologicznych wy mogło wezwanie do tworzenia prawdziwych „Kościołów domowych”. Dzięki środkom społecznego przekazu w domach wspólnie przeżywać można Msze św., koronkę do Bożego Miłosierdzia, różaniec i inne modlitwy czy nawet adoracje eucharystyczne. Od rodzin, w których pierwsze miejsce przyznaje się Bogu, w których panuje klimat modlitwy, bije z całą pewnością blask wiary. Modlitwa jest dla rodziny siłą, aby wydarzeniom z codziennego życia nadać inny sens. Obecny kryzys pandemii w rodzinach, w których do tej pory nie było

¹³ Zob. M. Ferraresi, *God vs. Coronavirus*, <https://www.nytimes.com/2020/03/10/opinion/coronavirus-church-religion.html> [29.04.2020].

żadnej modlitwy, niczego nie zmieni. W rodzinach, gdzie tli się jakaś iskierka duchowości, modlitwa może wyzwolić coś nowego i rozpalic ognisko rodzinnej wspólnoty.

3. Wirtualna wspólnota

Pandemia koronawirusa zvirtualizowała większość naszego życia, co konsekwentnie dotknęło także wspólnoty Kościoła. Zwyczajowy brak możliwości uczestniczenia w Eucharystii wymógł na mediach społecznego przekazu transmitowanie celebracji liturgicznych. Ludzie wierzący mogli wybrać sobie kościół, odpowiednią godzinę i w sposób duchowy uczestniczyć w takiej liturgii. Z czasem i lokalne wspólnoty rozpoczęły nadawanie Mszy *online* za pośrednictwem kanałów internetowych. Taka sytuacja na początku była wielkim szokiem dla wiernych, każda kolejna niedziela oswajała nas z myślą o wirtualnym Kościele. Uczestnictwo we Mszy św. transmitowanej przez telewizję, radio czy internetowe aplikacje jest zupełnie inne niż fizyczna obecność w Kościele na liturgii. To rodzi pytania o to, w jaki sposób w takiej celebracji uczestniczyć, jak się zachować, jakie postawy przyjąć. Istnieje zawsze ryzyko banalizacji liturgii, a wtedy wierni mogą zostać zdegradowani do roli widzów obrzędu.

Papież Franciszek słusznie określił, że sytuacja pandemii jest wyjątkowa i dopuszcza wirtualne działania duszpasterskie, gdy wierni pozbawieni są realnego dostępu do Eucharystii. Przestrzega jednak przed ryzykiem „wirtualnego Kościoła”. Papież zwraca uwagę: „to nie jest Kościół: to Kościół żyjący w trudnej sytuacji, na co pozwala Pan, ale ideałem Kościoła jest zawsze wspólnota z obecnością ludu mogącego przystępować do sakramentów. (...) To prawda, że w tej chwili musimy w ten sposób realizować tę zażyłość z Panem, ale po to, aby wyostać się z tunelu, a nie w nim trwać”¹⁴.

Trzeba pamiętać, że społeczność wirtualna nie jest do końca prawdziwym Kościołem. W wirtualnym Kościele nie ma prawdziwej bliskości, jedności słów i postaw, jest tylko zdalne słuchanie. Brakuje prawdziwego kontaktu: spojrzeń oczu patrzących w inne oczy, wzajemnego uśmiechu, podania dłoni. Nie ma tego, co najistotniejsze, czyli przyjęcia realnego Ciała Chrystusa w Eucharystii – pozostaje tylko Komunia duchowa.

Internet jako „cyfrowy kontynent” jest współczesnym areopagiem, gdzie powinno się głosić Chrystusową ewangelię¹⁵. Zrozumiano to szczególnie w do-

¹⁴ Francesco, *Omelia del Santo Padre Francesco „La familiarità con il Signore”* (Venerdi, 17 aprile 2020) http://w2.vatican.va/content/francesco/it/cotidie/2020/documents/papa-francesco-cotidie_20200417_lafamiliarita-conil-signore.html [01.05.2020].

¹⁵ Por. Benedykt XVI, *Sieci społecznościowe: Port prawdy i wiary, nowe miejsca ewangelizacji, Orędzie na 47. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu (24 I 2013)*, „L'Osservatore

bie koronawirusowej pandemii, szkoda jedynie, że tak długo trwał proces inkulturacji Internetu. Wielość propozycji duszpasterskich wskazuje, że Kościół wreszcie docenił wartość sieci internetowej jako ogromnej szansy na promocję wiary i praktyczny sposób towarzyszenia wiernym w trudnych czasach.

W przestrzeni Internetu funkcjonowało dotąd wąskie grono „katocelebrytów” i dyżurnych duchownych udzielających się w sieci wirtualnej. Teraz w internecie pojawili się zwyczajni, wcale nie gorsi od tych wiodących prym w sieci, duszpasterze z lokalnych parafii transmitujący liturgię Mszy św. za pomocą Facebooka czy YouTube’a. Pojawiły się wirtualne rekolekcje, katechezy, spotkania modlitewne i formacyjne. Wiele materiałów katechetycznych i duszpasterskich pomocy można było pobrać *online*. Dzielenie się doświadczeniem wiary z innymi i tworzenie przestrzeni do wspólnej modlitwy – to właściwe sposoby wykorzystania przestrzeni Internetu w dobie pandemii. Z całą pewnością docenić należy każdą inicjatywę duszpasterską, nawet o najmniejszej sile oddziaływania. Przecież wszystkim zatroskanym o przekaz wiary chodziło o jedno: wyjść w czasie kryzysu pandemii z ofertą duszpasterską, Ewangelią na ustach i modlitwą w sercu. Kreatywność duszpasterzy i wiernych świeckich zasługuje na uwagę i docenienie. Z pewnością jest to ogromny potencjał, którego wcześniej nie widziano lub nie doceniano.

4. Zjawisko *e-churchingu*

Socjologowie religii już od pewnego czasu dostrzegali społeczne zjawisko tzw. „churchingu”. To postawa wiernych szukających kościelnej wspólnoty pod wpływem określonego gustu i upodobań. Zjawisko to widoczne jest w miastach, gdzie istnieje możliwość wyboru poza ograniczeniem się do własnej parafii¹⁶. Motyw „churchingu” pojawił się w książce brytyjskiego pisarza C. S. Lewisa *Listy starego diabła do młodego*: „Na pewno wiesz, że gdy jakieś człowieka nie można uleczyć z chodzenia do kościoła, to najlepiej wysłać go w sąsiednią okolicę, by póty szukał kościoła, który by mu «dogadzał», aż stanie się wybrednym smakoszem i znawcą kościołów”¹⁷. Abstrahując od negatywnej oceny Lewisa niektórzy widzą w „churchingu” pozytywy takie jak: możliwość przeżycia przygody (intelektualnej i duchowej), dodatkowy czas na refleksję, poszerzenie horyzontów, wybiecie z rutyny¹⁸.

Romano” 3–4 (2013), s. 10–12.

¹⁶ Zob. M. Górecka-Czurzyło, *Churching, czyli wierni niewierni swojej parafii*, <https://www.rp.pl/artykul/747382-Churching--czyli-wierni-niewierni-swojej-parafii.html> [dostęp: 01.05.2020].

¹⁷ C. S. Lewis, *Listy starego diabła do młodego*, Warszawa 1990, s. 22.

¹⁸ Por. P. Sałek, *4 powody dla których lubię „churching”*, <https://pl.aleteia.org/2017/01/07/4-powody-dla-ktorych-lubie-churching> [dostęp: 01.05.2020].

Wirtualizacja życia religijnego doprowadziła do powstania nowej odmiany „churchingu”, w czasie pandemii narodził się bowiem „e-churching”¹⁹. Wielość wirtualnych propozycji oferowanych przez telewizję, radio czy internetowe aplikacje daje w czasie koronawirusa możliwość subiektywnego wyboru Mszy św., a możliwości jest bez liku²⁰: Licheń, Jasna Góra, Kraków, Warszawa itd.

Niebezpieczeństwo polega na tym, że wierni przyzwyczajeni do wybierania wspólnoty odpowiadającej własnym gustom, będą teraz wybierać transmisję wg określonego z góry kryterium. Ryzyko może pojawić się już po ustaniu pandemii, bo niektórzy zrezygnują z fizycznego uczestnictwa, na rzecz Mszy online, ponieważ tak będzie wygodniej.

Chrześcijaństwo od zawsze – jak czytamy już w *Dziejach Apostolskich* – łączyli się w żywe wspólnoty, zjednoczone w pewnym kontekście społecznym. We wspólnocie Kościoła nie dobieramy sobie naszych braci i sióstr, tak samo jak w rodzinie nie wybieramy członków według jakichś kryteriów. „Kościół jest jak wielka orkiestra, w której panuje różnorodność. Nie jesteśmy wszyscy tacy sami i nie musimy być wszyscy tacy sami. Wszyscy jesteśmy różni, odmienni, każdy ma swoje zalety. I na tym polega piękno Kościoła: każdy wnosi coś swojego, to co dał mu Bóg, aby wzbogacić innych”²¹.

Lokalna wspólnota kościelna jest zawsze żywą wspólnotą słabych i ułomnych ludzi dążących do świętości. Taka wspólnota jest o wiele cenniejsza niż wspólnota budowana przez transmisję internetową.

5. Radykalizmy we wspólnocie Kościoła

Czas pandemii koronawirusa uruchomił we wspólnocie Kościoła różne radykalizmy, w myśl hiszpańskiego powiedzenia: „El sueño de la razón produce monstruos” [„Gdy rozum śpi, budzą się demony”]. Nadzwyczajna sytuacja spowodowana rozprzestrzeniającym się globalnie wirusem jest odczytywana przez niektórych w kontekście apokaliptyki i prorocत्व, prywatnych objawień i teorii spiskowych.

Istnieje pewna grupa wierzących, która uważa, że obecnie panująca pandemia to boska kara za grzechy. Zagniewany Bóg ma się mścić na niewiernej i przekornej ludzkości, dlatego chłoscze ziemię plagami, na wzór tych egipskich, aby krnąbrnych synów marnotrawnych zachłyśniętych i zniewolonych

¹⁹ Por. J. Dudała, *Co nam zostanie po koronawirusie?*, <https://www.gosc.pl/doc/6273853>. E-churching [dostęp: 01.05.2020].

²⁰ Zob. Msza online, <https://msza-online.net/msze-swiete-na-zywo-po-polsku/> [01.05.2020].

²¹ Franciszek, *Katecheza Ojca Świętego Franciszka. Audiencja generalna (9 października 2013)*, http://w2.vatican.va/content/francesco/pl/audiences/2013/documents/papa-francesco_20131009_udienza-generale.html [01.05.2020].

pseudowolnością doprowadzić do chwili otrzeźwienia i wybudzić wreszcie z marazmu samowystarczalności. To już „czas ostateczny czasów ostatecznych”.

Inni, próbując profetycznie rozeznawać obecny czas, wierzą w proroczą prawdę orędzia rzekomych objawień z Trevignano Romano przekazywanych przez „mistyczkę” Gissele Carda²². Nie brakuje zwolenników propagujących teksty objawień jako jednego słusznego źródła prawdy. Promocja lęku, strachu i wizji rodem z Apokalipsy zawsze znajdzie swoich zwolenników²³.

W przestrzeni pewnych ambon oraz internetowych komentarzy pojawiają się także głosy, że pandemia pojawiła się na skutek braku właściwego wyniesienia Jezusa Chrystusa na piedestał w roli Króla Polski. W myśl zasady: „nie chcieli korony dla Chrystusa, to mają koronę z wirusa”²⁴.

Jeszcze inni dostrzegają związek pandemii koronawirusa z tworzeniem sieci 5G, czipowaniem ludzi w celach kontrolnego sterowania i ustanawianiem nowego porządku świata²⁵.

6. Kościół czasów pandemii w skali makro – ogólna charakterystyka

Pandemia koronawirusa przez kilka miesięcy 2020 r. odmieniła oblicze wspólnoty Kościoła. Niektórzy wskazują, że w czasie epidemii obnażona została максима „salus animarum suprema lex esto” [„dobro dusz powinno być najwyższym prawem”], bo się nagle okazało, że dla niektórych zdrowie ciała jest ważniejsze niż zdrowie duszy. Abstrahując od słuszności takich czy innych decyzji hierarchów, ważna jest świadomość, że kiedyś i tak wszyscy przecież umrzemy – czy chorzy na koronawirusa, czy zdrowi bez sakramentów. Obyśmy jednak umierali pojednani z Bogiem i zaopatrzeni przez kapłana na drogę do wieczności. A zatem istotne jest, by nie zbanalizować pojęcia Kościoła i nie ograniczyć go tylko do czysto ludzkich wymiarów i ziemskich kalkulacji.

W dobie koronawirusa wystarczyło kilka tygodni, aby przewartościować dotychczasowe myślenie o „Kościelie masowym”. Surowe obostrzenia dotyczą-

²² Zob. F. Ubodi, *Asciugherò le vostre lacrime – la Madonna e suo figlio Gesù a Trevignano Romano*, Edizioni Segno 2017, s.136. Książka ukazała się bez zezwolenia miejscowego biskupa Romano Rossiego. W Polsce wydano F. Carignani, *W drodze z Maryją: Objawienia w Trevignano Romano i mistyczka Gisella Carda*, Kraków 2020.

²³ Zob. J. Carrón, *Przebudzenie człowieczeństwa. Refleksje z czasu przyprawiającego o zawrót głowy*, Milano 2020.

²⁴ Zob. M. Fijołek, *Jaszczuroludzie opanują mózgi chrześcijan?*, [https://deon.pl/kosciol/komentarze/jaszczuroludzie-opanuja-mozgichrzeszcijan,829212?facebook&fbclid=IwAR0OalksyWDJ-J9uC1xOdNXWpf3pt lurE0JTVBkSe Z34_oMRswlc-8SdY \[01.05.2020\]](https://deon.pl/kosciol/komentarze/jaszczuroludzie-opanuja-mozgichrzeszcijan,829212?facebook&fbclid=IwAR0OalksyWDJ-J9uC1xOdNXWpf3pt lurE0JTVBkSe Z34_oMRswlc-8SdY [01.05.2020]).

²⁵ Zob. B. Kimieciak, *Zarażanie (nie)pokojem*, [https://www.gosc.pl/doc/6285269.Zarazanie-nie-pokojem \[05.05.2020\]](https://www.gosc.pl/doc/6285269.Zarazanie-nie-pokojem [05.05.2020]).

ce liczby wiernych mogących uczestniczyć w przestrzeni świątyni ograniczyły znacznie udział wiernych w kościelnej liturgii. Dla niektórych wizja pustych kościołów może być jednak prawdziwym wstrząsem albo przebudzeniem do przemyślenia swojego posługiwania we wspólnocie Kościoła. Bo to nie jest już tak jak kiedyś, że uderzymy tylko w kościelne dzwony, a ludzie na ich głos przybędą gremialnie do świątyni, by słuchać moralnych pouczeń pasterzy. Przeszłością jest już „Kościół masowy” znany z czasów papieża Polaka, na co nieubłagalnie wskazują rokrocznie statystyki kościelne. W duszpasterstwie trzeba przewartościować zastygłe priorytety. Nie wolno zapominać, jak to pisał Jan Paweł II w swojej pierwszej programowej encyklice, że to „człowiek jest drogą Kościoła”²⁶, a nie Kościół drogą człowieka. Stąd rodzi się potrzeba otwarcia na konkretnego człowieka, wsłuchiwanie się w jego potrzeby i oczekiwania. Potrzeba transparentności, pokory, ducha służby – to Franciszkowy „Kościół otwartych drzwi”. Trzeba zatem dać dziś wiernym duchową ofertę, wyjść im na spotkanie z konkretną i ciekawą propozycją duszpasterską, nie wolno czekać z założonymi rękami w zamkniętych ścianach kościoła. Trzeba mieć ciągle świadomość własnych ograniczeń i stale się nawracać, by wznosić się poza zadowalającą niektórych poziom minimalizmu.

Piękno wspólnoty Kościoła objawia heroizm „świętych z sąsiedztwa”. To wszyscy, którzy z altruistycznych pobudek służą pomocą innym. W czasie pandemii poruszeni miłością ludzie nie obawiają się tracić swojego czasu i poświęcenia. Wielu z narażeniem zdrowia i życia oddaje się bez reszty pomocy człowiekowi będącemu w potrzebie. Wszyscy niosący pomoc są jasnymi promykami w nocy obojętności. Choć sami nie czują się osobami, które robią coś nadzwyczajnego, dla nas zawsze będą bohaterami. Poświęcając się dokonują naprawdę bohaterskich czynów, które mogą wielu zawstydzać.

Pandemia z jednej strony ujawniła pewne mankamenty, takie jak: słabość formacji stałej duchownych i brak katechezy świeckich, pobożność opartą na lęku, problem ludzi skoncentrowanych na Tradycji, zaniedbania sfery medialnej²⁷. Z drugiej zaś strony obudziła wielki potencjał drzemiący w kreatywnych duszpasterzach i wiernych świeckich, pokazała potrzebę wspólnoty i umiłowania Eucharystii, doceniono rangę własnej parafii, gdzie urzeczywistnia się realnie wspólnota Kościoła. Na szczególną uwagę zasługują kapłani i osoby życia konsekrowanego, którzy z narażeniem własnego zdrowia i życia poświęcają się w szpitalach, hospicjach, domach pomocy społecznej.

²⁶ Jan Paweł II, *Encyklika „Redemptor hominis”*, nr 14.

²⁷ Por. P. Sawa, *Najpilniejsze wyzwania dla Kościoła w Polsce*, <https://deon.pl/kosciol/komentarze/wyzwania-dla-kosciola-w-polsce,831339> [05.05.2020].

7. Oblicze wspólnoty Kościoła z czasu pandemii w skali mikro – analiza przypadku Polskiej Misji Katolickiej we Freiburgu (PMK Niemcy)

Kościół założony przez Jezusa Chrystusa, który w *Symbolu Apostolskim* wyznajemy jako jeden, święty, katolicki i apostołski, jest powszechną wspólnotą uczniów Pana, uobecniającą się i działającą pośród różnych osób, grup, czasów i miejsc²⁸. Kościół powszechny zawsze bowiem urzeczywistnia się w Kościele partykularnym. Wspólnota Kościoła staje się więc bliska i dostępna w konkretnej wspólnocie lokalnej. Dotyczy to także czasu koronawirusowej pandemii.

Przykładem Kościoła partykularnego jest Polska Misja Katolicka w Niemczech, która włączona jest w struktury duszpasterstwa niemieckiego i funkcjonuje w prawnych realiach tamtejszego Kościoła²⁹. Polska Misja Katolicka to ponad 70 ośrodków w całym kraju. Misja to coś więcej niż polskojęzyczna parafia, bo to podmiot integrujący lokalną Polonię, miejsce krzewienia kultury i tradycji, to szereg placówek edukacyjnych. Przejawy wspólnoty Kościoła z czasu pandemii w skali mikro egzemplifikuje Polska Misja Katolicka we Freiburgu.

Czas pandemii koronawirusa wymógł zamknięcie lokalnych świątyń. W tym czasie kapłani codziennie prywatnie sprawowali Mszę świętą. W kościele indywidualnie udzielano wiernym Komunii świętej. W domach miała miejsce wspólna modlitwa. Spowiedź św. odbywała się przy zachowaniu reżimu sanitarnego. Po uprzednim zgłoszeniu udzielano chorym sakramentalnego namaszczenia.

W ramach działań PMK we Freiburgu stworzona została platforma porad, rozmów, mediacji, pomocy *online*, aby umożliwić konsultację, nieść pomoc słowem, wspomagać osoby będące w kwarantannie, chore i starsze, które pozostają w domu. Oferowana była pomoc poprzez wiadomość mailową, rozmowę przez Skype lub telefon. Wszystkie rozmowy, konsultacje, porady były bezpłatne. Rozmowy prowadzono w języku polskim, niemieckim, włoskim i angielskim.

W czasie pandemii wykorzystano potencjał Internetu. Przeprowadzono wirtualną katechezę dorosłych, dzieci i młodzieży. Na stronie internetowej i w przestrzeni mediów społecznościowych (WhatsApp, Messenger) przesyłano konferencje audio i video. Przygotowano kurs przedmałżeński online. Z okazji

²⁸ Por. Kongregacja Nauki Wiary, *List do Biskupów Kościoła katolickiego o niektórych aspektach Kościoła pojętego jako komunია „Communio notio”* (28 maja 1992), 11: AAS 85 (1993) 844; por. „L'Osservatore Romano”, wyd. pol. n.10 (1992), s. 39.

²⁹ Zob. K. Świąt, *Religijny i społeczno-kulturowy obraz polskojęzycznego duszpasterstwa w Niemczech. Refleksja socjologiczno-pastoralna w 70. rocznicę PMK*, w: S. Budyń, *Wczoraj i dziś duszpasterstwa polskiego w Niemczech*, Hannover 2016, s. 211-240.

Wielkiego Tygodnia i Wielkanocy przygotowano palmy, pisanki i materiały formacyjne (ulotki, listy, broszury) w języku polskim i niemieckim.

Aktywność wspólnoty emigracyjnej przejawiała się w konkretnych czynach miłosierdzia. Należy tu wymienić pomoc osobom starszym i samotnym, która wyrażała się w robieniu zakupów, dostarczeniu żywności, niezbędnych produktów, w załatwieniu pilnych spraw (poczta, bank, apteka). Ważna była pomoc sąsiedzka: przygotowanie i podzielenie się obiadem. W ramach funduszu „Pro familia” – pomoc rodzinie emigracyjnej, udzielano konkretnej pomocy finansowej. Była to pomoc skierowana do osób najbardziej dotkniętych epidemią.

Wspólnota PMK we Freiburgu, jako polska społeczność na południu Niemiec, aktywnie włączyła się w lokalne życie obywatelskie. We współpracy z Ministerstwem Spraw Zagranicznych RP współtworzono projekt pomocowy w ramach akcji „#Polonia4Neighbours”. Każda pomoc drugiemu człowiekowi, niesiona z troską o zdrowie innych i własne oraz z poszanowaniem dla obowiązujących przepisów, szczególnie tych nadzwyczajnych, stanowi dowód, że także w trudnych chwilach jesteśmy razem nie tylko dla siebie, ale też dla innych. W tym szczególnym czasie pandemii ważna była nasza wspólna postawa i otwarcie na lokalne społeczności, nie tylko polonijne. Nasze inicjatywy dostrzeżone zostały przez TVP Polonia, gdzie w programie *Polonia 24* (30 kwietnia 2020) relacjonowano nasze zaangażowanie i solidarność z naszym najbliższym otoczeniem.

Wspieranie działań Polonii i tworzenie przestrzeni dialogu zaowocowały współpracą z Konsulatem Generalnym RP w Monachium oraz Biurem Współpracy z Polonią i Polakami za Granicą Kancelarii Prezydenta RP. Nasza inicjatywa została dostrzeżona na forum międzynarodowym i zostaliśmy wytypowani do odbycia wideorozmowy z Parą Prezydencką w dn. 2 maja 2020 z okazji Dnia Polonii i Polaków za Granicą.

Dbając o duchowe wsparcie lokalnej wspólnoty podjęto szereg działań modlitewnych i terapeutycznych. Zachęcano do wspólnej modlitwy różańcowej oraz do pisania świadectw z cyklu „Moje przeżywanie czasu pandemii koronawirusa”, które były regularnie publikowane na stronie internetowej na profilu facebookowym. W czasach pandemii koronawirusa można przywołać wiele historii, świadectw i opowieści, które są zobrazowaniem, jak każdy z nas przeżywał ten globalny kryzys.

Zakończenie

Slavoj Žižek, słoweński socjolog i filozof kultury, autor jednej z pierwszych książek poświęconych refleksji o koronawirusie napisał, że pandemia COVID-19 „wstrząśnie światem”, a jej konsekwencje będą bardzo bolesne i długotrwałe³⁰. Dotyczy to także wspólnoty Kościoła, co wyraził w wypowiedzi dla *L'Osservatore Romano* metropolita Bolonii kard. Matteo Maria Zuppi³¹. Po czasie zamrożenia życia religijnego przychodzi powolny czas odwilży, czas odmrażania. Wyzwań jest wiele i z pewnością już wkrótce pojawią się opasłe książki zawierające nowe projekty z teologii pastoralnej. Kościół będzie zmuszony zmierzyć się z nową rzeczywistością.

Po pierwsze, trzeba będzie jasno określić, jaką rolę ma pełnić dzisiaj Kościół w świecie współczesnym. Taki Kościół powinien być umiejscowiony między obecnością tu w świecie („aggiornamento”) a świadomością tego, że nie jest z tego świata („Entweltlichung”³²). Kościół musi być dzisiejszy i niedzisiejszy: „Kościół musi być niedzisiejszy, gdy chodzi o Ewangelię, nie może poddać się modom i naciskom, które chciałyby unowocześnić/poprawić Ewangelię, poświęcić ją na ołtarzu pragmatyzmu i postępowości. Kościół musi być również dzisiejszy, gdy chodzi o tę samą Ewangelię, która nakłada nań obowiązek występowania w obronie człowieka, szczególnie tego słabego”³³.

Po drugie, trzeba będzie zwrócić uwagę na prymat ewangelizacji przed sakramentalizacją. „Mówiąc językiem Ratzingera, Kościół sakramentów musi być poprzedzony Kościołem słowa”³⁴. Istnieje pilna potrzeba nowej ewangelizacji. Chodzi o najbardziej fundamentalne odniesienie Ewangelii do życia człowieka, by przełamać podział na wirtualny świat religijnych idei (*sacrum*) i rzeczywisty świat ludzkich problemów (*profanum*)³⁵. Pojawia się nagła potrzeba przek-

³⁰ Zob. S. Žižek, *Pandemic! COVID-19 shakes the world*, New York 2020, s. 120.

³¹ Zob. R. Cetera, *Con la mascherina non ci si vede allo specchio*, <https://www.osservatore-romano.va/it/news/2020-06/con-la-mascherina-non-ci-si-vede-allo-specchio.html> [dostęp: 10.06.2020].

³² Można powiedzieć w skrócie, że w języku polskim *Entweltlichung* to: „odświatowienie”; oddzielenie się od „światowości”; oderwanie się od świata; odcięcie się od zeświecczenia; „odświecczenie”; dystans wobec świata. Jest to termin szczególnie bliski Benedyktowi XVI. Warto przypomnieć, że 25 września 2011 we Fryburgu Bryzgowijskim wygłosił mowę na temat konieczności, znaczenia i kształtu chrześcijańskiej *Entweltlichung*. Zob. J. Erbacher, *Entweltlichung der Kirche?: Die Freiburger Rede des Papstes*, Freiburg im Breisgau 2012, s. 260.

³³ D. Brunz, *Aggiornamento & Entweltlichung – niezrozumiane słowa Benedykta XVI*, <https://www.ekumenizm.pl/publicystyka/aggiornamento-entweltlichung-niezrozumiane-slowa-benedykta-xvi/> [dostęp: 05.05.2020].

³⁴ A. Dylus, *Z troską o Kościele (ludowym) i o Polsce z nim związanej*, w: „Chrześcijaństwo – Świat – Polityka. Zeszyty Społecznej Myśli Kościoła” 131 (22) 2018, s. 132-140.

³⁵ Por. R. Pisula, *Kerygmat apostołski dzisiaj*, Lublin 2005, s. 8.

zywania „kerygmatu”. Trzeba prowadzić do doświadczenia Boga, czyli do odkrycia w swoim życiu, że Bóg kocha, zbawia i żyje.

Po trzecie – na co zwracano szczególnie uwagę na XV Zwyczajnym Zgromadzeniu Ogólnym Synodu Biskupów na temat: „Młodzi, wiara i rozeznanie powołania” – Kościół musi bardziej zaangażować się w posługę towarzyszenia i słuchania. Towarzyszenie wymaga gotowości wspólnego przebycia fragmentu drogi. Łaciński termin „*accompagnare*” odsyła do łamanego i dzielonego chleba (*cum pane*). Kościół popandemiczny to Kościół w słuchaniu (*Chiesa in ascolto*). Słuchanie wymaga pokory i unikania udzielania gotowych odpowiedzi i recept. Trzeba odrzucić argument „zawsze tak było”, który uniemożliwia refleksję i wprowadzenie dobrych i twórczych zmian.

Po czwarte, Kościół powinien być wspólnotą komunii (*communio*) i misji (*missio*)³⁶. Komunia to nie tylko sakramentalne złączenie z Jezusem w tajemnicy Eucharystii, ale to rzeczywistość strictly personalna. Kościół ma być „rodziną rodzin”, a ośrodki duszpasterskie powinny pełnić rolę „duchowego domu”, być przede wszystkim miejscem gościnnym i rodzinnym. Komunia, życie wspólnotowe, zawsze natomiast powinno prowadzić do misji. Na współczesnym areopagu misją uczniów Jezusa jest bycie „solą ziemi i światłem świata”. Ludzie wierzący powinni przepajać doczesność i oblicza popandemicznej rzeczywistości beznadziei właśnie chrześcijańską nadzieją. „Przyszły los ludzkości – jak uczy Kościół w *Gaudium et Spes* – leży w ręku tych, którzy potrafią podać następnym pokoleniom motywy życia i nadziei”³⁷.

Po piąte, wielkim wyzwaniem dla Kościoła popandemicznego będzie z pewnością stworzenie „diakonii kultury” (o której kiedyś wspominał Benedykt XVI)³⁸ i narzędzi praktycznych dla wykorzystania dobrodziejstwa Internetu w przestrzeniach dotąd niezagospodarowanych. Trzeba wykorzystać środowisko cyfrowe w służbie duszpasterstwa. Sieci internetowe i społecznościowe są obecnie nieodzowną przestrzenią, aby dotrzeć i angażować wiernych w inicjatywy i działania duszpasterskie. Istnieje pilna potrzeba formacji. W Kościele nie może być improwizacji, cała aktywność musi być owocem poważnego i odpowiedniego procesu formacyjnego duchownych i świeckich.

I na koniec być może najważniejsze wyzwanie: „żeby Kościół po koronawirusie był jeszcze bardziej Kościołem miłosierdzia. (...) Zarówno w skali mikro

³⁶ Por. R. Skrzypczak, *Kościół jako misterium, communio i missio*, [w:] „Warszawskie Studia Teologiczne” 17 (2004), s. 167-184.

³⁷ Sobór Watykański II, *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym* „*Gaudium et spes*”, Rzym 1965, p. 31.

³⁸ Zob. Benedetto XVI, *Messaggio per la XLIII Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali „Nuove tecnologie, nuove relazioni. Promuovere una cultura di rispetto, di dialogo, di amicizia”* (24 V 2009), http://www.vatican.va/content/benedict-xvi/it/messages/communications/documents/hf_ben_xvi_mes_20090124_43rd-world-communications-day.html [01.05.2020].

(jednego ludzkiego serca), jak i makro (w skali świata, Kościoła)³⁹. Kościół miłosierdzia ma rozbudzić wśród wiernych wrażliwość na wymiar diakonii, by przez aktywne uczestnictwo w wolontariacie znajdować sposób na spotkanie z Panem.

Bibliografia

- Bellarmino R., *De Controversiis Christianae Fidei*, vol. II, Naples 1857.
- Benedetto XVI, *Messaggio per la XLIII Giornata Mondiale delle Comunicazioni Sociali „Nuove tecnologie, nuove relazioni. Promuovere una cultura di rispetto, di dialogo, di amicizia”* (24 V 2009), http://www.vatican.va/content/benedict-xvi/it/messages/communications/documents/hf_ben_xvi_mes_20090124_43rd-world-communications-day.html [01.05.2020].
- Benedykt XVI, *Homilia w uroczystość Św. Apostołów Piotra i Pawła 2012*, http://www.vatican.va/content/benedict-xvi/pl/homilies/2012/documents/hf_benxvi_hom_20120629_pallio.html [29.04.2020].
- Benedykt XVI, *Sieci społecznościowe: Port prawdy i wiary, nowe miejsca ewangelizacji. Orędzie na 47. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu* (24 I 2013), „L'Osservatore Romano” 3–4 (2013), s. 10–12.
- Bruncz D., *Aggiornamento & Entweltlichung – niezrozumiane słowa Benedykta XVI*, <https://www.ekumenizm.pl/publicystyka/aggiornamento-entweltlichung-niezrozumiane-slowa-benedykta-xvi/> [05.05.2020].
- Calvini A., *Papa Francesco telefona in diretta a A Sua Immagine*, <https://www.avvenire.it/agma/pagine/a-sua-immagine-le-voci-di-medici-infermieri-e-camionisti-per-la-via-crucis> [20.04.2020].
- Carignani F., *W drodze z Maryją: Objawienia w Trevignano Romano i mistyczka Gisella Carda*, Kraków 2020.
- Carrón J., *Przebudzenie człowieczeństwa. Refleksje z czasu przygotowującego o zawrót głowy*, Milano 2020.
- Cetera R., *Con la mascherina non ci si vede allo specchio*, <https://www.osservatoreromano.va/it/news/2020-06/con-la-mascherina-non-ci-si-vede-allo-specchio.html> [10.06.2020].
- Dudała J., *Co nam zostanie po koronawirusie?*, <https://www.gosc.pl/doc/6273853.E-churching> [01.05.2020].
- Dylus A., *Z troską o Kościele (ludowym) i o Polsce z nim związanej*, „Chrześcijaństwo – Świat – Polityka. Zeszyty Społecznej Myśli Kościoła” 131 (2018), s. 132-140.
- Erbacher J., *Entweltlichung der Kirche?: Die Freiburger Rede des Papstes*, Freiburg im Breisgau 2012.
- Ferraesi M., *God vs. Coronavirus*, <https://www.nytimes.com/2020/03/10/opinion/coronavirus-church-religion.html> [29.04.2020].
- Fijolek M., *Jaszczuroludzie opanują mózgi chrześcijan?*, https://deon.pl/kosciol/komentarze/jaszczuroludzie-opanuja-mozgichrzescijan,829212?fbclid=IwAR0OalksyW-DJ-J9uC1xOdNXWPf3pt_lurE0JTVBkSe_Z34_oMRswlc-8SdY [01.05.2020].
- Francesco, *Omelia del Santo Padre Francesco „La familiarità con il Signore”* (Venerdì, 17 aprile 2020) http://w2.vatican.va/content/francesco/it/cotidie/2020/documents/papa-francesco-cotidie_20200417_lafamiliarita-conil-signore.html [01.05.2020].
- Francisco, *Un plan para resucitar*; Rev. Vida Nueva (Madrid), N° 3.174, 6-11.

³⁹ J. Dudała, *Co nam zostanie po koronawirusie?*

- Franciszek, *Katecheza Ojca Świętego Franciszka. Audiencja generalna (9 października 2013)*, http://w2.vatican.va/content/francesco/pl/audiences/2013/documents/papa-francesco_20131009_udienza-generale.html [01.05.2020].
- Franciszek, *Rozważanie przed modlitwą „Anioł Pański” 8 marca 2020 r.*, http://www.vatican.va/content/francesco/pl/angelus/2020/documents/papa-francesco_angelus_20200308.html [20.04.2020].
- Górecka-Czurzyło M., *Churching, czyli wierni niewierni swojej parafii*, <https://www.rp.pl/artykul/747382-Churching--czyli-wierni-niewierni-swojej-parafii.html> [01.05.2020].
- <https://msza-online.net/msze-swiete-na-zywo-po-polsku/> [01.05.2020].
- <https://www.ilfaroonline.it/2020/03/15/coronavirus-papa-francesco-benedice-roma-su-una-piazza-san-pietro-vuota/326313/> [20.04.2020].
- Ivereigh A., *Pope Francis says pandemic can be a 'place of conversion'*, <https://www.thetablet.co.uk/features/2/17845/pope-francis-says-pandemic-can-be-a-place-of-conversion> [23.04.2020].
- Jan Paweł II, *Encyklika „Redemptor hominis”*, Rzym 1979.
- Kimieciak B., *Zarażanie (nie)pokojem*, <https://www.gosc.pl/doc/6285269.Zarazanie-nie-pokojem> [05.05.2020].
- Kongregacja Nauki Wiary, *List do Biskupów Kościoła katolickiego o niektórych aspektach Kościoła pojętego jako komunია „Communio notio” (28 maja 1992)*, 11: *AAS* 85 (1993) 844; „L'Osservatore Romano”, wyd. pol. n.10 (1992), 39-43.
- Legutko P., *Kościół, czyli wspólnota*, <https://deon.pl/wiara/duchowosc/kosciol-czyli-wspolnota,317625> [07.07.2020].
- Lewis C. S., *Listy starego diabła do młodego*, Warszawa 1990.
- Melloni A., *Una comunità che prega non è una folla*, „La Repubblica” (02.03.2020), 29.
- Pisula R., *Kerygmat apostołski dzisiaj*, Lublin 2005.
- Salij J., *Dlaczego Kościół jest wspólnotą?*, https://opoka.org.pl/biblioteka/T/TD/dlaczego_kocham/k_wspolnota.
- Sałek P., *4 powody dla których lubię „churching”*, <https://pl.aleteia.org/2017/01/07/4-powody-dla-ktorych-lubie-churching> [01.05.2020].
- Sawa P., *Najpilniejsze wyzwania dla Kościoła w Polsce*, <https://deon.pl/kosciol/komentarze/wyzwania-dla-kosciola-w-polsce,831339> [05.05.2020].
- Skowronek A., *Soborowa wizja Kościoła*, „Collectanea Theologica” 37/1 (1967), s. 6-23.
- Skrzypczak R., *Kościół jako misterium, communio i missio*, „Warszawskie Studia Teologiczne” 17 (2004), s. 167-184.
- Sobór Watykański II, *Konstytucja dogmatyczna o Kościele „Lumen gentium”*, Rzym 1965.
- Sobór Watykański II, *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym „Gaudium et spes”*, Rzym 1965.
- Święs K., *Religijny i społeczno-kulturowy obraz polskojęzycznego duszpasterstwa w Niemczech. Refleksja socjologiczno-pastoralna w 70. rocznicę PMK*, [w:] Budyń S., *Wczoraj i dziś duszpasterstwa polskiego w Niemczech*, Hannover 2016, s. 211-240
- Ubodi F., *Asciugherò le vostre lacrime – la Madonna e suo figlio Gesù a Trevignano Romano*, Edizioni Segno 2017.
- Žižek S., *Pandemic! COVID-19 shakes the world*, New York 2020.

Streszczenie

Pandemia odmieniła oblicze „wspólnoty grzeszników, potrzebujących miłości Boga” (Benedykt XVI). Papiestwo czasów koronawirusa naznaczone jest niezwykle gestami i znakami. Decyzja o zamknięciu świątyń dla osób wierzących była bolesnym doświadczeniem. Nie brakowało opinii krytycznych na temat pobłażliwości władz kościelnych. Zamknięcie kościołów ze względów sanitarno-epidemiologicznych wymogło wezwanie do tworzenia prawdziwych „Kościołów domowych”.

Pandemia zwiirtualizowała nasze życie, co konsekwentnie dotknęło wspólnoty Kościoła. Internet jako „cyfrowy kontynent” stał się współczesnym areopagiem przekazu wiary. To rodzi nowe wyzwania i zagrożenia. Wirtualizacja życia religijnego doprowadziła do powstania nowej odmiany „churchurchingu”, w czasie pandemii narodził się bowiem „e-churching”. Czas epidemii uruchomił we wspólnocie Kościoła różne radykalizmy.

Kościół czasów pandemii to „Kościół otwartych drzwi” (Franciszek), ale też i słabość formacji stałej duchownych i katechezy świeckich, zaniedbania sfery medialnej. Oblicze wspólnoty Kościoła w skali mikro egzemplifikuje Kościół lokalny – w tym przypadku Polska Misja Katolicka we Freiburgu (wspólnota emigracyjna, wspólnota sakramentalna i „domowego Kościoła”, wspólnota słuchania i towarzyszenia, zwiirtualizowana wspólnota Słowa i formacji duchowej, wspólnota „wyobraźni miłosierdzia”, wspólnota inkulturacji i „diakonii kultury”, wspólnota zaangażowana, wspólnota poszukująca sensu).

Kościół popandemiczny będzie musiał zmierzyć się z nowymi wyzwaniami: zlokalizowanie między obecnością w świecie („aggiornamento”) a odświeżeniem („Entweltlichung”), prymat ewangelizacji przed sakramentalizacją, zaangażowanie się w posługę towarzyszenia i słuchania, tworzenie wspólnoty komunii („communio”) i misji („missio”), określenie tożsamości jako wspólnoty miłosierdzia w skali jednego ludzkiego serca, jak i w skali całego Kościoła.

Słowa kluczowe: pandemia, wiara, wirtualizacja, Kościół, wspólnota

Summary

The faces of the Church community during the COVID-19 pandemic

The pandemic has changed the face of the “community of sinners in need of God’s love” (Benedict XVI). The papacy of the COVID-19 era is marked by unusual gestures and signs. The decision to close the temples to believers was a painful experience. There was no lack of critical opinions about the leniency of church authorities. The closure of the churches for sanitary and epidemiological reasons required a call for the creation of real “home churches”.

The pandemic has virtualised our lives, a process that has consistently affected the community of the Church. As a “digital continent”, the Internet has become the modern Areopagus of the message of faith. This gives rise to new challenges and threats. The virtualisation of religious life has led to the emergence of a new kind of “churching”, namely, “e-churching”, an idea born during the pandemic. The time of the epidemic has triggered various radicalisms in the Church community.

The Church of the pandemic is an “Open Door Church” (Francis), but there are also weaknesses in the permanent formation of clergy and secular catechesis and the neglect of the media sphere. The face of the Church community on a micro-scale is exemplified by the local church – in this case, the Polish Catholic Mission in Freiburg (community in emigration, sacramental and “home church” community, a community of listening and accompaniment, a virtualised community of Word and spiritual formation, a community of “imagination of mercy”, a community of inculturation and “diaconia of culture”, a committed community, a community in search of meaning).

The post-pandemic Church will have to face new challenges, finding its place between the presence in the world (“aggiornamento”) and the “deworldisation” (“Entweltlichung”), the primacy of evangelisation before sacramentalisation, engaging in the service of accompaniment and listening, creating a community of communion and mission, defining identity as a community of mercy in one human heart, as a whole Church.

Keywords: pandemic, faith, virtualization, church, community